

Комплекс навчально-методичних матеріалів з дисципліни «Місто і війна: досвід Європи ХХ-ХХІ століття» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки “Урбаністичні студії” бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності “034 Культурологія”

1. Навчальний контент: лекційні матеріали

Розділ 1. Вплив військових дій на функціонування міської структури та життя мешканців.

Тема 1. Міська структура та оборона. Оборонний потенціал міст. Потенційні ризики для інфраструктури міста, пов’язані з війною. захисні оборонні споруди, укріплення, сховища. Вразливість мирного населення.

Джумига Є. Ю. Умови життя дітей в Одесі під час Першої світової війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.) : соціально-економічний аспект. Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. К., 2003. Вип.19. С. 369-379.

Чорний Д.М. Велике місто в роки першої світової війни: повсякденне життя Харкова і харків’ян. ВІСНИК Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2015. Вип. 20. С. 54-59.

Нутрек-Нрыциук J. Między prywatnym a publicznym. Życie codzienne we Wrocławiu w latach 1938-1944. Wrocław : VIA NOVA, 2019. 319 s.

Sampaio Antônio. Armed conflict in cities, <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2017/11/war-cities/>

Sowers, Jeannie L., et al. “Targeting Environmental Infrastructures, International Law, and Civilians in the New Middle Eastern Wars.” *Security Dialogue*, vol. 48, no. 5, 2017, pp. 410–30. *JSTOR*, <https://www.jstor.org/stable/26294229>. Accessed 20 Dec. 2023.

Spencer John and Geroux Jayson. DEFENDING THE CITY: AN OVERVIEW OF DEFENSIVE TACTICS FROM THE MODERN HISTORY OF URBAN WARFARE, <https://mwi.westpoint.edu/defending-the-city-an-overview-of-defensive-tactics-from-the-modern-history-of-urban-warfare/>

Speech given by Mr Peter Maurer, President of the International Committee of the Red Cross. UN Security Council Open Debate. 25 January 2022. <https://reliefweb.int/report/world/wars-cities-protection-civilians-urban-settings>

United Nations Security Council, S/2021/423, Protection of Civilians in Armed Conflict. Report of the Secretary General, 2021.

ICRC, *Waging War in Cities: A Deadly Choice*, ICRC, Geneva, 2020.
United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2018
Revision of World Urbanization Prospects, United Nations, New York, 2018.
ICRC, *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts: Recommitting to Protection in Armed Conflict on the 70th Anniversary of the Geneva Conventions*, ICRC, Geneva, 2019

Тема 2. Етичні питання.

Історичні основи формування відношення до воєнних дій. Зародження міжнародного воєнного права. Міжнародні документи.

Велика війна 1914–1918 рр. і Україна: У 2 кн. Кн.1: Історичні нариси. К.: ТОВ Вид-во «Кліо», 2014. 784 с.; Кн. 2: Мовою документів і свідчень. К.: ТОВ Вид-во «Кліо», 2015. 800 с.

United Nations Security Council, S/2021/423, *Protection of Civilians in Armed Conflict. Report of the Secretary General*, 2021.

ICRC, *Waging War in Cities: A Deadly Choice*, ICRC, Geneva, 2020.

United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2018
Revision of World Urbanization Prospects, United Nations, New York, 2018.

ICRC, *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts: Recommitting to Protection in Armed Conflict on the 70th Anniversary of the Geneva Conventions*, ICRC, Geneva, 2019

Тема 3. Перебіг війни та можливі наслідки для міста. Концептуальні засади подолання наслідків.

Руйнація, занепад, втрата міських функцій. Відбудова, реконструкція. Пам'ятки, меморіали, тріумфальні споруди.

Велика війна 1914–1918 рр. і Україна: У 2 кн. Кн.1: Історичні нариси. К.: ТОВ Вид-во «Кліо», 2014. 784 с.; Кн. 2: Мовою документів і свідчень. К.: ТОВ Вид-во «Кліо», 2015. 800 с.

Запатріна І.В., Шатковська А. Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. 2023. 86 с.

Загородній М. Як руйнували та відбудовували Київ під час Другої світової війни. Вечірній Київ. 20 вересня 2021. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/52526/>

Coward Martin. *Urbicide: The Politics of Urban Destruction*, vol 66, Routledge Advances in International Relations and Global Politic, Routledge, 2008.

Розділ 2. Повоєнна відбудова міст

Тема 1. Характер руйнувань та відбудова міст після 1 Світової війни.

Особливості змін в інфраструктурі міст під час війни (фронт, прифронтна зона, тил). Вихід зі стану війни. Тенденції мирного розвитку міст. Подолання соціальних проблем міського населення. Концепція образу міст.

Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 квітня 2023 р.) / ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Електрон. дані. К., 2023. 125 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-rekonstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf>

Запатріна І.В., Шатковська А. Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. 2023. 86 с.

Загородній М. Як руйнували та відбудовували Київ під час Другої світової війни. Вечірній Київ. 20 вересня 2021. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/52526/>

Coward Martin. Urbicide: The Politics of Urban Destruction, vol 66, Routledge Advances in International Relations and Global Politic, Routledge, 2008.

Тема 2. Міста у 2 Світовій війні (довоєнні тенденції розвитку, вплив війни, повоєнна відбудова).

Відображення загальнодержавної ідеології в архітектурі міст. Особливості руйнування та переформатування міської інфраструктури (фронт, прифронтна зона, тил). Концептуальні моделі відновлення міст в залежності від ступеня руйнації.

Tarnoff C. The Marshall Plan: Design, Accomplishments, and Significance, 2018. 32 p. URL:

<https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc1156806/>

<https://www.archdaily.com/901606/how-cities-have-rebuilt-from-the-ashes>

<https://www.jstor.org/stable/43192341>

<https://theslaakrotterdam.nl/en/about/the-citys-reconstruction/>

<https://transparentcities.in.ua/en/news/yak-varshavu-vidbuduvaly-pislia-druhoi-svitovoi>

<https://stacker.com/military/photos-resilient-cities-recovered-war>

https://www.researchgate.net/publication/368525857_Post-Second_World_War_Reconstruction_of_Polish_Cities_The_Interplay_Between_Politics_and_Paradigms

<https://www.youtube.com/watch?v=RDMXxUN6H4M>
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1080/00420988920080101>
<https://www.youtube.com/watch?v=u5KJ4eXV59w>
<https://net.lib.byu.edu/estu/wwi/comment/slavitt.htm>

Тема 3. Воєнні конфлікти кінця ХХ – початку ХХІ століття. Глобальні виклики та локальні рішення для міст. Потенційна небезпека та варіанти протидії.

Відновлення економічної основи існування міст. Наслідки збройних конфліктів для житлової інфраструктури міста. Подолання соціальних проблем. Порушення екобезпеки. Культурна спадщина у воєнних конфліктах. Європейський досвід відновлення у контексті реалій України.

Запатріна І.В., Шатковська А. Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. 2023. 86 с.

Загородній М. Як руйнували та відбудовували Київ під час Другої світової війни. Вечірній Київ. 20 вересня 2021. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/52526/>

Coward Martin. Urbicide: The Politics of Urban Destruction, vol 66, Routledge Advances in International Relations and Global Politic, Routledge, 2008.

Міста, війни та відновлення: дослідницький фокус. Центр міської історії Центрально-Східної Європи. URL: <https://www.lvivcenter.org/academic/research/cities-and-wars/>

Приседська В., Громяк І. Місто, яке знає, як болить. Історія відбудови Варшави. BBC News: Ukraine. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/extra/KmycUYQhqz/How-warsaw-was-rebuilt>

Чому я живий: історична драма (за автобіографічним оповіданням «Тепер я турок, не козак...», 1989, Є. Митько). 2021. Одеська кіностудія, реж. В. Новак.

Fragmenty kolorowego filmu o odbudowie Warszawy. Zdjęcia przedstawiają głównie Trasę W-Z i Mariensztat (Фрагменти кольорового фільму про відбудову Варшави. Фотографії в основному показують W-Z Route та Mariensztat). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=eDfcANo8r3Q>

United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://www.ushmm.org/>

2. Плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи

2.1. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять.

1. Міська структура як засіб збереження людського життя.
2. Потенційно вразливі елементи міської структури.
3. Історичні передумови визначення питань воєнних дій в контексті міської культури.
4. Етика війни: обмеження на використання деяких видів зброї.
5. Структура медичних закладів у 1 Світову війну.
6. Питання біженців у 1 Світову війну.
7. Особливості оборони міст у 2 Світову війну.
8. Питання відновлення житлового фонду після 2 Світової війни.
9. Досвід міст Європи у повоєнному відновленні.
10. Особливості відновлення історичних міст. Приклади.
11. Використання оборонних об'єктів періоду холодної війни.
12. Сучасні можливості забезпечення життєздатності міста під час воєнних дій.

Рекомендована література

Основна література

1. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна: У 2 кн. Кн.1: Історичні нариси. К.: ТОВ Вид-во «Кліо», 2014. 784 с.; Кн. 2: Мовою документів і свідчень. К.: ТОВ Вид-во «Кліо», 2015. 800 с.
2. Джумига Є. Ю. Умови життя дітей в Одесі під час Першої світової війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.) : соціально-економічний аспект. Проблеми історії України XIX – початку XX ст. К., 2003. Вип.19. С. 369-379.
3. Жванко Л. М. Біженство Першої світової війни в Україні: документи і матеріали (1914-1918 рр.). Х.: Вид-во ХНАМГ, 2010. 359 с.
4. Запатріна І.В., Шатковська А. Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. 2023. 86 с.
5. Історія міста Харкова ХХ століття. Х.: Фоліо; Золоті сторінки, 2004. 686 с.
6. Чорний Д.М. Велике місто в роки першої світової війни: повсякденне життя Харкова і харків'ян. ВІСНИК Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2015. Вип. 20. С. 54-59.
7. Cultural Heritage and Mass Atrocities. Edited by James Cuno and Thomas G. Weiss. Los Angeles: Getty Publications, 2022. 649 p.
8. Nuytrek-Hryciuk J. Między prywatnym a publicznym. Życie codzienne we Wrocławiu w latach 1938-1944. Wrocław : VIA NOVA, 2019. 319 s.
9. McIntosh S. Pursuing Justice for Mass Atrocities: A Handbook for Victim Groups. 2021. 108 p.

10. Tarnoff C. The Marshall Plan: Design, Accomplishments, and Significance, 2018. 32 p. URL: <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc1156806/>

11. Wilson B. Metropolis. Największy wynalazek ludzkości. Warszawa, Czarna Owca. 2022. 456 s.

Допоміжна література

1. Загородній М. Як руйнували та відбудовували Київ під час Другої світової війни. Вечірній Київ. 20 вересня 2021. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/52526/>

2. Ісупова М.І. Карта будівель радянського неоісторизму м. Рівне. Вісник НУВГП, 2020. Вип. 3 (91). С. 123-135.

3. Коваль М. Розробка радянськими фортифікаторами концепцій укріплених районів у 20–30 рр. ХХ ст. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013. № 12. С. 98-105.

4. Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 квітня 2023 р.) / ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Електрон. дані. К., 2023. 125 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-rekonstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf>

5. Хвін С. Ганеман : роман / пер. з пол. І. Пізнюка. К. : Аграр Медіа Груп, 2010. 196 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Архів ОУН. URL: <https://ounuis.info/>

2. Міста, війни та відновлення: дослідницький фокус. Центр міської історії Центрально-Східної Європи. URL: <https://www.lvivcenter.org/academic/research/cities-and-wars/>

3. Приседська В., Громлюк І. Місто, яке знає, як болить. Історія відбудови Варшави. BBC News: Ukraine. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/extra/КмусUYQhgz/How-warsaw-was-rebuilt>

4. Чому я живий: історична драма (за автобіографічним оповіданням «Тепер я турок, не козак...», 1989, Є. Митько). 2021. Одеська кіностудія, реж. В. Новак.

5. Fragmenty kolorowego filmu o odbudowie Warszawy. Zdjęcia przedstawiają głównie Trasę W-Z i Mariensztat (Фрагменти кольорового фільму про відбудову Варшави. Фотографії в основному показують W-Z Route та Mariensztat). URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=eDfcANo8r3Q>

6. United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://www.ushmm.org/>

Методи контролю

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формах поточного контролю (виступи на семінарах, усного опитування) і підсумкового письмового екзамену.

Для оцінки знань студентів використовують такі форми контролю: поточний, контрольні роботи та залік.

Поточний контроль знань студентів здійснюється під час проведення семінарських занять протягом семестру і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Оцінюється рівень знання студентами першоджерел, наукової літератури, уміння логічно та послідовно виступати під час обговорення питань плану семінарського заняття, ставити та відповідати на запитання. Студент може набрати від 1 до 60 балів за роботу на семінарах протягом семестру.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни у формі письмової контрольної роботи в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом. Білети включають два питання, що стосуються двох блоків загальних проблем, що були опрацьовані під час вивчення дисципліни. Студенту надається можливість розкривати питання на прикладі якоїсь країни чи міста, що додатково демонструє його обізнаність у матеріалі.

Контрольні запитання з курсу

1. Місто під час війни

- 1.1. Зміни у функціонуванні міста під час війни.
- 1.2. Зміни в міській інфраструктурі напередодні та з початком воєнних дій.
- 1.3. Особливості побуту окупованих міст.
- 1.4. Життя населення у прифронтових містах.
- 1.5. Вплив переорієнтації економіки під час війни на виробничу діяльність у містах.
- 1.6. Проблеми біженців.
- 1.7. Волонтерські рухи.
- 1.8. Гуманітарна допомога.
- 1.9. Міжнародні організації у війні – діяльність, пріоритети.
- 1.10. Культура в міському просторі, мовне питання.

2. Повоєнне відновлення.

- 2.1. Пріоритетні галузі відновлення, зовнішня допомога.
- 2.2. Особливості формування інфраструктури міста в залежності від ступеню руйнації.
- 2.3. Програми відновлення житла.
- 2.4. Вибір економічної стратегії відновлення.
- 2.5. Забезпечення першочергових потреб населення.
- 2.6. Відновлення та збереження культурної спадщини.
- 2.7. Використання/знищення фортифікаційних споруд.
- 2.8. Питання реабілітації військових та постраждалого мирного населення.
- 2.9. Формування ідеології, просвітництво.
- 2.10. Організація дозвілля, культурні заходи, релігійна політика.

Рівень знань оцінюється:

37-40 балів, якщо студент дав правильну та повну відповідь на обидва питання білета, засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком, логіку та аргументованість викладення (наведення прикладів, аналогій, знання фактажу), вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу;

32-36 балів ставиться студенту, якщо він відповів на обидва запитання, добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

27-31 ставиться студенту у випадку, якщо він відповів на обидва запитання, в основному опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але відповідь є недостатньо аргументованою, виявляє неточності, невміння оцінювати факти та явища;

21-26 балів ставиться, якщо обидва питання розкриті неповно та/або логіка відповідей вимагає істотного виправлення;

1-20 балів студент отримує, якщо у відповіді не розкриті суттєво обидва питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень, відсутні посилання на першоджерела та рекомендовану наукову літературу;

0 балів студент отримує в разі відсутності відповідей на питання екзаменаційного білета.

Дотримання **академічної доброчесності здобувачами** вищої освіти передбачає:

– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та

підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

– посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Здобувач освіти не допускається до складання підсумкового контролю, якщо він не набрав впродовж семестру 10 балів.

Зразок екзаменційного завдання:

1. Волонтерські рухи. Функціонування, взаємодія з владою та населенням. (на прикладі конкретного міста під час війни)
2. Відновлення та збереження культурної спадщини (на прикладі конкретного міста конкретного періоду).